

Viite: HE 197/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sähkömarkkinalain ja sähköntoimitussopimusten vertailuvälineestä annetun lain muuttamisesta

Lähienergialiiton lausunto

Suomen Lähienergialiitto kiittää talousvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto.

Suomen Lähienergialiiton tavoite on tehdä hajautetun uusiutuvan energian tuottamisesta ja hyödyntämisestä mahdollisimman vaivatonta, sekä helpottaa uusien palveluiden syntymistä ja uusien toimijoiden tuloa energiamarkkinoille. Tämän edellytyksiä ovat toimiva sähkömarkkina sekä jatkuvat investoinnit Suomen energiainfrastruktuuriin, jotta puhtaan energian kasvava käyttö toteutuu kokonaisuuden kannalta mahdollisimman kustannustehokkaasti.

Lähienergialiitto haluaa kiinnittää huomion hallituksen esityksen seuraaviin kohtiin.

Sähkön myyjien yhteislaskutus

Sähkön myyjien yhteislaskutuksen mahdollistaminen auttaa kuluttajia ymmärtämään paremmin oman sähkönkulutuksen - tähän tavoitteeseen Lähienergialiiton on helppo yhtyä. Kuitenkin muutoksesta syntyvien kustannusten ja hyötyjen jakautumiseen on syytä kiinnittää huomiota.

Ehdotettu toteutustapa sisältää riskin, ettei se kohtele sähkön myyjiä ja jakeluverkonhaltijoita tasapuolisesti, eikä oikeudenmukaisesti. Lähtökohta, jossa myyjille yhteislaskutus on mahdollisuus lisäpalveluihin, mutta verkonhaltijoille velvoittava, tekee näiden osapuolien tasapuolisen ja oikeudenmukaisen kohtelun haastavaksi. Tästä syntyvät riskit voivat toteutuessaan aiheuttaa häiriöitä sähkömarkkinaan.

Hallituksen esitykseen sisältyvä valtioneuvoston asetusvaltuus *“vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan välisistä maksuajoista ja -järjestelyistä, Datahubiin toimitettavista tiedoista, vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan välisen vakuuden asettamisesta ja sen laskentaperusteista, sekä yhteislaskutuksen päättämisestä jakeluverkonhaltijan toimesta vähittäismyyjästä johtuvasta syystä”* ja Energiavirastolle esitetty *“toimivalta antaa tarkempia määräyksiä yhteislaskutuksessa jakeluverkonhaltijan ja vähittäismyyjän välillä sovellettavista ehdoista. Ehdot olisi valmisteltava koordinoitusti verkonhaltijoiden kanssa ja niiden*

valmistelussa olisi kuultava vähittäismyyjiä sekä asiaankuuluvia verkon käyttäjiä ja muita sähkömarkkinoiden osapuolia.”

Lähienergialiitto suosittelee, että valtioneuvoston asetuksen ja Energiaviraston määräysten valmistelussa tehdään vaikutusarvio, jossa huomioidaan sääntelyn taloudelliset vaikutukset kuluttajille, sähkön myyjille, jakeluyhtiöille, kantaverkkoyhtiölle, Datahubiin ja yhteiskunnalle. Valtioneuvoston asetuksen ja Energiaviraston määräysten tavoitteiksi pitää määrittää yhteiskunnan kannalta kustannustehokkain ratkaisu, jossa on huomioitu kustannukset ja hyödyt kaikille osapuolille.

Markkinapohjainen loppukäyttäjän kuormanohjaus

Varsin laaja yhteisymmärrys vallitsee siitä, että kustannustehokkain ja nopein ratkaisu sähköjärjestelmän tasapainottamisessa – vastauksena kasvavaan sääriippuvaiseen tuotantoon – on joustojen lisääminen kaiken kokoisissa kulutuspisteissä. Kuormanohjaus tai laajemmin kulutusjousto on yksi keino tasoittaa sähkön kysyntää vastaamaan tuotantoa. Kun sääntely on mahdollistava ja sähkömarkkinat ovat avoinna uusille toimijoille ja palveluille, se voi [synnyttää uusia investointeja jopa miljardien arvosta](#).

Kulutusjouston kokoluokasta ja vaikutuksesta tammikuun 2024 hintapiikkiin: kulutus laski yli 1 200 MW ennakoidusta tasosta illan huipputuntien aikana, mikä oli seurausta kuluttajien ja yritysten aktiivisesta energiankäytön vähentämisestä korkeiden hintojen takia. [Tampereen yliopiston analyysin](#) mukaan *”jos kulutuksen lasku olisi osattu ennustaa tarjouksia tehtäessä, Suomen ja koko Pohjois-Euroopan hinta olisi tarkastellulla tunnilla ollut alle 300 €/MWh, mutta Suomen aluehinta olisi kuitenkin ollut reilusti korkeampi kuin 200 €/MWh.”* Kertauksen vuoksi 5.1.2024 18-19 hinta oli 1 896 €/MWh (hinnat ovat alv 0%).

Lakimuutoksen vaikutusarvioissa nostetaan esiin mm. kotitalouksien osalta säästömahdollisuudet: kotitaloudet voivat hyödyntää sähkönkulutuksen ajoittamista edullisempiin ajankohtiin, mikä alentaa sähkölaskuja.

Yritysvaikutuksista nostetaan esiin kilpailun lisääntyminen: uusia liiketoimintamahdollisuuksia energiayhtiöille ja teknologian toimittajille.

Nuo kaikki pitävät paikkansa, mutta lakimuutoksen kuvaama ”markkinapohjainen kuormanohjaus” ja sen toteutuminen vaatii vielä työtä:

- edellytyksenä on että käyttöpaikassa on uusi (AMR 2.0) sähkömittari - sähkömittareiden vaihto on käynnissä ympäri Suomea ja tilanne vaihtelee paljon verkkoyhtiöiden välillä. Valtioneuvoston asetuksen mukaisesti se pitää tapahtua 2028 loppuun mennessä

- kuormanohjaukseen siirtyminen sekä palvelun muutostilanteet edellyttävät asiakkailta aktiivisia toimia ja asiaan perehtymistä. Mm. käyttöpaikassa pitää sähkömittarin vaihdon jälkeen erikseen kytkeä kuormanohjausrele ohjaamaan haluttuja kuormia esim. lämmitystä tai lämminvesivaraajaa. Lisäksi käyttöpaikassa pitää olla valmius hyödyntää tätä ohjausta
- tietojärjestelmien kehittämistä, jotta kuormanohjausrajapinta palveluntarjoajat pystyvät ohjaamaan kuormia.

Edellä mainitut huomioiden palveluntarjoajilla, verkkoyhtiöillä ja kuluttajilla kaikilla on paljon epävarmuutta edessä. Markkinoilla on tarjolla jo nyt vaihtoehtoja kuormanohjauksen toteutukseen, mutta niiden vaatimat alkuinvestoinnit voivat olla liian suuret osalle kuluttajista.

Kuormanohjauksen tulisi olla kilpailtu, teknologianeutraali markkina, jotta se kehittyisi niin, että markkinoilla olevilla yrityksillä olisi menestymisen edellytykset myös kansainvälisillä markkinoilla. Mittarilla tehtävän kuormanohjaus teknologian tukeminen pakottamalla se regulaatiolla hidastaa muiden, älykkäämpien teknologioiden kehitystä pienentämällä näiden ansaintamahdollisuuksia.

Jakeluverkkomaksujen rakenteiden harmonisointi

Muutosta perustellaan sillä, että lisääntynyt joustojen hyödyntäminen voi auttaa välttämään investointeja jakeluverkkojen kapasiteetin lisäämiseen. On syytä muistaa, että nykyinen sähköjakeluverkko on kuitenkin mitoitettu pääsääntöisesti liittymäkokojen perusteella melko vahvaksi johtuen sähkölämmityksen suuresta osuudesta ja myös sähkönsiirtoteknisistä syistä.

Ensimmäinen – ja suurin – kysymys on, miten Energiavirasto tulee määrittelemään tehokomponentin ja miten laajasti jakeluverkkoyhtiöt tulevat ottamaan sen käyttöön eri käyttäjäryhmille. Hallituksen ehdotuksen vaikutusarviossa on seuraava kohta: *”Tehopohjaisen tariffin käyttöönotto, etenkin jos se korvaisi verkkopalvelun perusmaksua, lisäisi loppukäyttäjän mahdollisuuksia vaikuttaa maksujensa määrään sähkönkulutustaan säätelämällä”*. Näin toteutettuna tehokomponentin käyttöönotto olisi paremmin hyväksyttävissä.

Toiseksi osalla kuluttajilla on vähäinen mahdollisuus vaikuttaa sähkönkäytön ajoitukseen, jos kuluttaja ei ole sähkölämmittäjä tai esimerkiksi sähköautoilija. Tehopohjaisen tariffin vaikutus näiden kuluttajien osalta voi muodostua jopa negatiiviseksi, kun sähkönkulutusta ei voida merkittävässä määrin siirtää. Negatiivisilta vaikutuksilta toisaalta välttyään, jos tehopohjaisia tariffeja ei oteta käyttöön kyseisten asiakkaiden osalta. Haasteena on, koska verkkoyhtiöt eivät suoraan tiedä asiakkaiden lämmitystapaa tai muita yksityiskohtia asiakkaan sähköä käyttävistä laitteista, niin se vaikeuttaa tariffien luomista.

Kolmanneksi jää epäselväksi, vaikuttaako tehokomponentti ainoastaan sähkön ostoon vai myös pientuotannon siirtoon sähköverkkoon. Nykyään pientuotannon ylijäämän siirtomaksua säädellään seuraavasti ”[Jakeluverkonhaltijan yksittäiseen liittymään sijoittuvalta sähköntuotannolta veloittama siirtomaksu ei saa ylittää keskimäärin 0,07 senttiä kilowattitunnilta vuodessa.](#)” Ymmärtääksemme tuota kohtaan ollaan muuttamassa lähitulevaisuudessa ja jos tehokomponentti vaikuttaa myös pientuotannon siirtoon sähköverkkoon, niin ne yhdessä heikentävät sähkön pientuotannon ja kiinteistökohtaisten sähkövarastojen (käyttöä mm. reservimarkkinoilla) taloudellista kannattavuutta.

Neljäs kysymys, joka herää, liittyy muutokselle asetettuun tavoitteeseen ”*Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan poistetaan esteitä tarjota kuluttajille riittävän helppoja tapoja säästää rahaa kulutuksen ajoitusautomaattikalla, sekä velvoitetaan sähköverkonhaltijat asennuttamaan etäohjauksen mahdollisuus sähkölämmitteisiin kiinteistöihin ja tarjoamaan sen käyttö kuluttajien sekä heidän valtuuttamiensa joustosäästötarjoajien käyttöön*” ja sen yhteisvaikutus seuraavan kanssa ”*Vaihtelevaan sähköntuotantoon perustuvassa sähköjärjestelmässä on tärkeää, että jatkossa yhä suurempi osuus sähkön kulutuksesta voi reagoida sähkömarkkinatilanteeseen nopeasti ja joustavasti*”. Tällä hetkellä kulutuksen ohjaus – manuaalinen ja automaattinen, tapahtuu pääasiassa pörssisähkön hintaohjauksella: vähennetään kulutusta kalliilla tunneilla ja siirretään/lisätään kulutusta halvoille tunneille. Tämä kulutuksen ajallinen siirto tietenkin kasvattaa käytettyä tehoa ja tehokomponentin käytön yhteydessä pienentää ja tekee vaikeammaksi arvioida siirrosta syntyvää hyötyä.

Onkin syytä tarkkaan arvioida, mitkä signaalit ovat kustannustehokkain tapa – kuluttajien ja sähköjärjestelmän näkökulmasta – maksimoida kulutuksen ja tuotannon tasapaino sähköjärjestelmätasolla sekä jakeluverkkotason tehonhallinta.

Suomen päästövähennysten suuri tekijä on lämmityksen ja liikkumisen sähköistyminen, jolloin tehokomponentin käyttöönotto ei kannusta sähköautojen hankintaan, eikä lämmityksen sähköistämiseen.

Lisätietoja

Toiminnanjohtaja Tapio Tuomi, puh. 040 568 7351, [tapio\(at\)lahienergia.org](mailto:tapio(at)lahienergia.org)

Lisätietoja [Ehdotettu markkinapohjainen kuormanohjaus: palveluntarjoajat, verkkoyhtiöt, kuluttajat – kaikilla on paljon epävarmuutta edessä, Onko jakeluverkkomaksujen tehokomponentti lintu vai kala? ja Voltalis investoi miljardi puntia kulutusjoustokapasiteetin kehittämiseen Iso-Britanniassa.](#)